

Muğla'da Turizm Güvenliği

Tourism Security in Muğla

Çalışma Başvuru Tarihi: 14.04.2025

Çalışma Kabul Tarihi: 21.04.2026

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Kutay İŞLER*

Anahtar Kelimeler:

Terörizm, Güvenlik,
Turizm, Muğla.

ÖZET

Geçmişten günümüze temel fizyolojik ihtiyaçlardan sonra en temel ihtiyacın güvenlik olduğu herkes tarafından kabul gören bir gerçektir. Güvende olma bireylerin yaşadığı toplumda kamu düzeni, iç güvenlik ve asayişin sağlanmasıdır. Ayrıca çeşitli sebeplerle yaşadığı bölge dışına çıkma durumlarında da bu düzenin sağlanması ve güvende hissedebilmek açısından önemlidir. Turistler, tatil yer seçimlerinde fiyat analizinin yanı sıra o bölgenin kendileri için güvenli olup olmaması konusuna da dikkat etmektedir. Güvenliği etkileyen konular olarak terör saldırılarının yanı sıra suç işleme oranlarının fazlalığı, salgın hastalıkların varlığı veya doğal afetler gibi birçok neden bulunmaktadır. Yer seçiminde bireyler, bu güvenlik algıları ile diğer beklentilerini beraber değerlendirerek karar verme sürecine gireceklerdir. Bu çalışmanın amacı, çeşitli güvenlik zafiyetlerinin turist ziyaretleri üzerindeki etkilerini sayısal verilerle ortaya koymaktır. Bu kapsamda, literatüre değinilerek ilk bölümde güvenlik kavramı ile güvenliğin temel unsurlarını oluşturan suç ve terörizm ilişkisi ele alınmıştır. Ayrıca turizm ile güvenlik arasındaki ilişki incelenmiş ve güvenlik algısının turizm üzerindeki etkileri açıklanmıştır. Son bölümde ise çok sayıda turistik destinasyona ev sahipliği yapan ve turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği Muğla ili tanıtılmış; siyasi krizler, terör saldırıları, çeşitli suç türleri, salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi güvenlik algısını etkileyen unsurların, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği ile Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden elde edilen resmi veriler doğrultusunda Muğla turizmine ve turist hareketlerine etkileri değerlendirilmiştir.

Keywords:

Terrorism, Security,
Tourism, Muğla.

ABSTRACT

It is a fact accepted by everyone that the most basic need after basic physiological needs is security. Being secure is the provision of public order, internal security and public order in the society where individuals live. It is also important to ensure this order and to feel secure in cases where individuals leave their region for various reasons. In addition to price analysis, tourists also pay attention to whether the region is safe for them when choosing a holiday destination. In addition to terrorist attacks, there are many reasons such as high crime rates, the presence of epidemics or natural disasters as issues affecting security. In choosing a location, individuals will enter the decision-making process by evaluating these security perceptions and other expectations together. This study aims to reveal the effects of various security vulnerabilities on tourist visits through quantitative data. In this context, the first section reviews the literature by addressing the concept of security and the relationship between crime and terrorism, which constitute the fundamental components of security. Furthermore, the relationship between tourism and security is examined, and the effects of security perception on tourism are explained. In the final section, Muğla province, which hosts numerous tourist destinations and is characterized by intensive tourism activities, is introduced. The impacts of factors shaping security perceptions, such as political crises, terrorist attacks, various types of crime, epidemics, and natural disasters, on tourism in Muğla and tourist mobility are evaluated based on official data obtained from the Association of Turkish Travel Agencies and the Muğla Provincial Directorate of Culture and Tourism.

* Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Köyceğiz Meslek Yüksekokulu, kutayisler@outlook.com.tr, ORCID: 0000-0002-7361-6610

1. GİRİŞ

Bir bölgenin ekonomisi, iklimi, ulaşılabilirliği, tanınırlığı gibi çok sayıda değişken o bölgenin turist çekme noktasında cazibesini etkilemektedir. Bireyler doğdukları yerleri seçemeyecekleri için doğduğu bölgenin güvenlik artı ve eksilerini kabullenmiş durumdadır. Ancak sonrasında yaşamak veya seyahat etmek gibi amaçlarla başka bir bölgeyi seçebileceklerdir. Bu anlamda turizm kapsamında tatil için destinasyon seçimi yapmak isteyen bireyler, bu kararı vermeden önce itici ve çekici faktörler üzerinden çeşitli değerlendirmeleri yaptıktan sonra karar vermektedir. Tatilin maliyeti karar verme sürecinde önemli bir etken olmasının yanı sıra iklim koşulları, ulaşım imkânları, gastronomisi hatta bölge insanların sıcakkanlı olması gibi faktörler karar verme süreçlerini etkilemektedir. Ancak tüm bu faktörler seçilecek destinasyonun güvenli bir bölge olması durumunda önem arz edecektir. Güvenlik hizmetlerinin yeterince sağlanamadığı bölgeler, misafir edecekleri yerli veya yabancı turistlerin güvenlik endişelerine yol açacağı için tercih edilmeme sebebidir. Özellikle turizm bölgelerinde terör olaylarının fazlalığı veya turistlere yönelik suç oranlarının fazla olması turistlerin diğer turizm bölgelerine yönelmesine neden olacaktır. Yapılan birçok çalışma turistik seyahat için güvenliğin sağlanmasının ön şart olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim Sönmez ve Greafe (1998a), belirli bir destinasyondaki terör tehdidinin, o yerin daha güvenli bir destinasyondan daha maliyetli olarak algılanmasına neden olacağını belirterek eğer destinasyon seçimi benzer faydalar vaat eden iki alternatif faktöre daraltılırsa, daha az maliyetli olanın (tehditlere karşı güvenli olanın) seçileceğini iddia etmiştir. Söz konusu turizm bölgesinin, turistler tarafından tercih edilebilen güvenli bölgeler seviyesine ulaşabilmesi için güvenlik güçlerince ziyaretçilerinin emniyet ve asayişinin sağlanması zorunlu bir unsurdur. Bu anlamda güvenliği sağlamaktan sorumlu kolluk kuvvetleri başta olmak üzere tüm güvenlik birimlerinin ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayan turizm konusunda kaygı ve korkulara yer vermeyecek düzeyde mutlak güvenliği sağlamalıdır. Aksi takdirde suç kapsamına giren bütün olumsuz olaylar ile gerçekleşen terör olayları başta o bölgenin güvenlik imajına zarar vermekte buna bağlı olarak da turizm talebinde ciddi düşüşler meydana gelmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bir bölgenin ekonomisi, iklimi, ulaşılabilirliği, tanınırlığı gibi çok sayıda değişken o bölgenin turist çekme noktasında cazibesini etkilemektedir. Bireyler doğdukları yerleri seçemeyecekleri için doğduğu bölgenin güvenlik artı ve eksilerini kabullenmiş durumdadır. Ancak sonrasında yaşamak veya seyahat etmek gibi amaçlarla başka bir bölgeyi seçebileceklerdir. Bu anlamda turizm kapsamında tatil için destinasyon seçimi yapmak

isteyen bireyler, bu kararı vermeden önce itici ve çekici faktörler üzerinden çeşitli değerlendirmeleri yaptıktan sonra karar vermektedir. Tatilin maliyeti karar verme sürecinde önemli bir etken olmasının yanı sıra iklim koşulları, ulaşım imkânları, gastronomisi hatta bölge insanların sıcakkanlı olması gibi faktörler karar verme süreçlerini etkilemektedir. Ancak tüm bu faktörler seçilecek destinasyonun güvenli bir bölge olması durumunda önem arz edecektir. Güvenlik hizmetlerinin yeterince sağlanamadığı bölgeler, misafir edecekleri yerli veya yabancı turistlerin güvenlik endişelerine yol açacağı için tercih edilmeme sebebidir. Özellikle turizm bölgelerinde terör olaylarının fazlalığı veya turistlere yönelik suç oranlarının fazla olması turistlerin diğer turizm bölgelerine yönelmesine neden olacaktır. Yapılan birçok çalışma turistik seyahat için güvenliğin sağlanmasının ön şart olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim Sönmez ve Greafe (1998a), belirli bir destinasyondaki terör tehdidinin, o yerin daha güvenli bir destinasyondan daha maliyetli olarak algılanmasına neden olacağını belirterek eğer destinasyon seçimi benzer faydalar vaat eden iki alternatif faktöre daraltılırsa, daha az maliyetli olanın (tehditlere karşı güvenli olanın) seçileceğini iddia etmiştir. Söz konusu turizm bölgesinin, turistler tarafından tercih edilebilen güvenli bölgeler seviyesine ulaşabilmesi için güvenlik güçlerince ziyaretçilerinin emniyet ve asayişinin sağlanması zorunlu bir unsurdur. Bu anlamda güvenliği sağlamaktan sorumlu kolluk kuvvetleri başta olmak üzere tüm güvenlik birimlerinin ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayan turizm konusunda kaygı ve korkulara yer vermeyecek düzeyde mutlak güvenliği sağlamalıdır. Aksi takdirde suç kapsamına giren bütün olumsuz olaylar ile gerçekleşen terör olayları başta o bölgenin güvenlik imajına zarar vermekte buna bağlı olarak da turizm talebinde ciddi düşüşler meydana gelmektedir.

3. KAVRAMSAL OLARAK GÜVENLİK

Önemi günden güne artan ve son zamanlarda neredeyse her konu için kullanılan güvenlik kavramı, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur (TDK, 2023). İnsanoğlu, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar kendilerini güvende tutabilme kaygıları taşımışlardır. Bu anlamda ilk olarak Amerikalı psikolog Abraham Maslow 1943'teki çalışmasında insan ihtiyaçlarının kategorilere ayrılması gerektiğini iddia etmiştir. Buna göre ilk sırada olan en temel ihtiyaç; solunum, yeme, içme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçlar iken ikinci sırada; her türlü tehlikeden uzak, güven içerisinde yaşama olan güvenlik ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (Cao ve diğ., 2013: 171).

Güvenlik ihtiyacından sonra insanlar sosyalleşmek adına ihtiyaçlara sahip olurken üst sıralara çıkıldıkça temel fiziksel ihtiyaçlar yerini sosyal ihtiyaçlarına ve isteklerine bırakmaktadır. Dolayısıyla fizyolojik ihtiyaçlar ile güvenlik ihtiyaçlarının bulunduğu ilk iki sıra sosyalleşme

yolunda bulunan insanların hedeflerine ulaşabilmeleri için olmazsa olmaz zorunlu ihtiyaçlarıdır. İnsanlar mutlu olmak, isteklerini başarmak veya saygı duyulmak istiyorsa önce fizyolojik ihtiyaçlarını ve buna paralel olarak da güvenlik ihtiyacını karşılamak zorundadır. Aksi halde mutlu olmak imkânsızlaşacaktır. Diğer taraftan barınacağı bir evi veya içecek suyu olmayan, aç bir insanın; itibar ve saygı duyulma gibi sosyal bir ihtiyacı olamayacağı gibi fizyolojik ihtiyaçlarını sağlamış ancak güvenlik sorunu yaşayan insanında söz konusu sosyal ihtiyaçlardan yoksundur. Güvenlik sorunu yaşayan insanların en ciddi gündemi o sorunun ortadan kalktığı normal bir yaşam sürdürebilmeleridir. Terör sorunu bulunan bölgelerde yaşayan insanlar, ne kadar varlıklı ve zengin olursa olsun güvenlik problemleri sebebiyle arkalarında bütün birikimlerini bırakarak daha güvenli bölgelere göç etmek zorunda kaldıkları yakın geçmişimizde dahi görülecektir (Kula ve Çakar, 2015: 197).

Kendini güvende hissetmek, diğer canlılarda olduğu gibi insanoğlunun da vazgeçilmez ihtiyacıdır. Bu niteliği dolayısıyla, insanlar ilk çağlardan itibaren yaşadıkları barınaklarını yüksek tepelerde, mağaralarda ya da su içinde yapmak veya barınaklarının etrafına hendek kazıp su ile çevirmek gibi çeşitli güvenlik önlemleri almaya çalışmışlardır (TÜMGED, 2014). İlk çağlarda alınan çeşitli güvenlik önlemleri zorunlu bir ihtiyaç olarak devam etse de tehdit unsurlarının değişmesiyle giderek değişiklik göstermeye başlamıştır (Erdoğan, 2023: 3540). İlerleyen zaman içerisinde giderek örgütlenen insanlar, güvenliklerinin sağlanması için devlet yapısı içerisinde çeşitli güvenlik tedbirleri almaya başlamışlardır. İlk etapta askeri yapıda olan bu örgütlenmeler, şehirleşmenin ve iş bölümünün artmasıyla beraber polis kuruluşları kurularak gerçekleştirilmiştir.

Güvenlik anlayışına göre, tehditler askeri nitelikte veya toplumun asayiş ve esenliğini tehlikeye sokacak iç güvenlik tehditleri olarak algılanmasına rağmen 1990'lara gelindiğinde savunmaya “çevre” boyutu da eklenerek güvenlik boyutu küresel bir nitelik kazanmıştır. Aşırı nüfus artışı, kıtlık, kitlesel göçler, tehlikeli sanayi atıkları, küresel ısınma, suların yükselmesi, bulaşıcı hastalıklar, orman kayıplarının neden olacağı doğal felaketler, çölleşme gibi çevresel sorunların yanı sıra, temelinde insan güvenliği, ekonomi güvenliği, bilgi, bilişim, siber güvenlik, uyuşturucu madde trafiği, suç olayları ya da toplumdaki sosyal adaletsizlik gibi konular önem kazanmıştır (Acar ve Urhal, 2007; Karabulut, 2009: 4). Söz konusu tehditlerin yanında yeni risklerin de ortaya çıkması, geleneksel güvenlik kaygılarının çizgilerini değiştirmeyi zorunlu kılmıştır. Hatta güvenliğin tanımını, günümüz koşullarında bireylerin hayatlarını tehdit altına sokan risklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması durumunu içeren yeni tanımlamalar ışığında güncellemek bir zorunluluk olmuştur (Karabulut, 2009: 3).

4. TURİZM VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Birçok sektörde olduğu gibi turizm sektörü de ortaya çıkan olumsuz durumlardan etkilenen çok hassas sektörlerden birisidir. Üstelik günümüzde küreselleşen ve tek tipleşen dünyada, dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen herhangi bir olumsuz durum, gelişen teknolojiyle beraber yazılı veya görsel ağlarla eşanlı olarak bütün dünyaya iletilmektedir. Hiç kimse çekiciliği çok güçlü veya bütçelere uygun olursa olsun kendini güvende hissedemeyeceği bir yerde yaşamak istemez. Nitekim turistler para vererek risk satın almak istemezler. Turizmin bu hassas yapısından dolayı güvenliklerini şüpheye düşürecek en ufak bir gelişme dahi bu sektöre ciddi zararlar verecektir. Buradan hareketle tercih edilen bir destinasyonun en temelinde güvende kalabilme inancı bu bölgelerdeki turizm mekânına yönelik seyahat planlamalarında önemli rol oynar. Bu anlamda turizm ile güvenlik arasında aynı yönlü bir ilişkinin varlığından söz edilebilecektir (Eralp, 1983: 2; Bahar ve Bilen, 2020: 194).

Kimi turist gideceği bölgenin tarihi özelliklerine, doğal güzelliklerine önem verirken, bir diğeri kültürel mirasına, gastronomi kültürüne, tesislerin modernliğine veya bütçesine uygun olması gibi durumlara göre tercihte bulunur. Ancak en temelinde hepsi de konaklayacağı bölgenin güvenli bir bölge olması gerektiğini önemle göz önünden bulundurur. Güvende olamayacakları bölgeler yerine belki de aynı coğrafyada bulunan veya benzer özelliklere sahip başka bölgelere yönelmeleri hiç de zor olmayacaktır. Bahse konu bölgelerin güvenli olmama sebepleri turistten turiste de farklılık göstermektedir. Tercih edilecek bir bölge bazıları için güvenli olarak algılanırken diğerleri için güvensiz olarak algılanabilmektedir. Ancak öyle durumlar vardır ki güvensiz oluş niteliği boyut itibarıyla yöre insanına veya ülkeye de çeşitli zararlar vermiştir. Bu durumda zaten sadece o bölgeye gitmeyi düşünen turist için değil; dinlenme, iş seyahati, göç, öğrencilik, konser, konferans vb. sebeplerle ülkeye giriş yapmayı planlayan birçok insanın kararını gözden geçirmesine neden olmaktadır. Bu da bölgeye intibasına zarar vereceği gibi, o bölgeye çeşitli nedenlerle giriş yapacak olan turist sayısında azalmaya neden olacaktır.

Özellikle belirli bir ekonomik düzeye sahip gelişmiş ülkelerden gelecek turistler risk konusunda ciddi derecede hassas yapıdadırlar. Yaşadıkları ülkelerde güven sorunu yaşamayan insanlar tatil ve seyahat planlamalarında güvenlik anlamında çok daha az riskli bölgeleri tercih etmektedirler. Bunun için turistler tercih edecekleri bölgeler hakkında detaylı bir bilgi toplama sürecine girerler. Ülke Dışişleri Bakanlıklarının veya resmi kuruluşların seyahat uyarıları ve tavsiyeleri insanların seyahat kararları üzerinde etkilidir (Kuveloğlu, 2004: 142;

Bahar ve Bilen, 2020: 194). Yapılan araştırmalar da risk algılarının yüksek olduğu zamanlarda seyahat etme isteklerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Gray ve vd., 2011: 65: Aksu vd., 2013: 745).

Turist, gelmek istediği ülkenin tarihini, doğallıklarını, toplumsal ve kültürel özelliklerini görme ve tanıma beklentisi taşımaktadır. Ancak bu beklentiyi taşıırken çevreden kendisine yönelik bir dizi tehlikeler gelebileceği korkusunu da hissetmektedirler (Subaşı, 2007: 2). Aynı şekilde turisti ağırlayan ülke yöneticilerince başta ülke vatandaşları olmak üzere ülkesinde misafir durumda olan bütün yaşayanların da güvenliklerini sağlamak üzere emniyet ve asayişin sağlanması zorundadır. Sosyal devletin asli görevlerinden biri de iç ve dış güvenliğin sağlanması ile kamu düzeniyle beraber fertlerin güven içerisinde yaşanabilir huzurlu bir ortam sağlamaktır. Bu güvende olma hissi turistin o bölgeyi tercih edilebileceği bir lokasyona dönüştürmektedir.

Ekonomiler için gerekli olan dövizin daha kısa sürede ve daha az kaynak ile sağlanmasını mümkün kılan turizm, devletlerin önem verdiği ve geliştirmek istediği sektörlerden birisidir. Yaşanan Covid-19 salgınında dünya çapında ciddi sağlıksal güvenlik önlemleri alınmıştır. Dolayısıyla alınan önlemler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de turizm ve ulaşım sektörleri derinden etkilenmiştir. Ciddi tehlikelerin geride kalmasıyla beraber Türkiye’de yine alınan önlemlerle turizm alanında kısmi yumuşatılmalar sağlanarak zamanla turist akışının artış gösterdiği görülmüştür. Bu da turizm sektörünün bir ülke ekonomisi için ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca turizmi etkileyen bir konu olarak trafik; toplum kurallarına, diğer insanların haklarına duyduğu saygı ve onlara verdiği değer bir göstergesi olmaktadır. Bu anlamda trafikte güvenlik, huzurlu ve güzel bir seyahatin ön koşulu olmaktadır. Bu sebeple trafik, ülkelerin tanıtımları, imajı, seyahat kararlarının alınması, turistlerin o lokasyon hakkında edindikleri izlenimler ve genel güvenlik algısı açısından belirleyici bir konudur (Subaşı, 2007: 21). Ancak trafik yoğunluğu ve çeşitli trafik sıkıntıları nedeniyle turizm bölgelerine seyahat etmekten vazgeçenlerin sayısı tam olarak ölçülemezle beraber söz konusu trafik sıkıntılarının turizm kayıplarına neden olduğu ve turizm imajına zarar verdiği bilinmektedir. Her yerde olduğu gibi ülkemize seyahat etmeyi düşünenlerin karar vermelerine etki eden diğer tüm sebepler gibi var olan trafik sıkıntıları da o bölgeler için verilen seyahat tavsiyeleri, uyarıları veya diğer başka kaynaklarca verilen bilgiler pek de olumlu olmamaktadır. Trafik büyük bir risk unsuru olarak kötü imaj sergilemektedir. Emniyet ve asayişin sağlandığı bir destinasyonda trafik sorununun hesaba katılmaması özellikle ziyarete gelen yabancı turistler

üzerinde korku ve tedirginlik yaratmaktadır. Trafik tehdidinden dolayı söz konusu bölge bir daha seyahat edilmeyecek bölgeler listesine girmekte ve bu kötü imaj turistin kendi ülkesine döndüğünde kendi çevrelerine anlatmakta ve bu da bölge için zararı daha da büyütmektedir.

Seyahat planlamalarında beklentiler farklı olmakla beraber güvende olma istekleri seyahat edecekler için olmazsa olmaz ön koşuldur. Bu anlamda dikkat edilen diğer konu seyahate karar verilecek destinasyonda mevcut suç olaylarının varlığı ve büyüklüğüdür. Hiç kimse rahat etme amacıyla üstelik bunun karşılığında belirli maddi maliyetlere katlanarak seyahat ettiği yerde hakaret, hırsızlık, tehdit, cinsel saldırı, yaralama, dolandırıcılık veya kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma gibi suçlara yönelik kendi ülkelerinde hiçbir şekilde karşılaşmadıkları bu eylemlere karşı mağduriyet yaşamak istemezler.

5. TERÖRİZM, TURİZM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ

Turizm sektörünün, dış ödemeler bilançosu üzerinde etkileri ile ulusal gelire katkısı, istihdamı artırıcı özelliğiyle ve turizm dışındaki diğer sektörlere olumlu katkılarından dolayı ülke ekonomileri için önemli bir yere sahiptir. Terör ve terörizmden kaynaklı işsizlik ya da çatışmalar ve politik istikrarsızlık konuları ile turizm hareketlerinin oluşmasını ve gelişmesini sağlayan ulusal ve uluslararası çapta barış, ekonomik kalkınma ve politik istikrar gibi konular aynı anda ve aynı yerde bulunmazlar (Oktayer, Susam ve Çak, 2007: 147 ve Bahar ve Bilen, 2020: 196).

Ülkelerdeki adi suç olayların varlığı kaçış sebebi olurken çok daha kapsamlı ve etkileri uzun süre hissedilecek terörizm kaynaklı olaylar çok daha ağır sorunlara neden olmaktadır. Turizmin çok kırılgan bir yapıya sahip olması, bu sektörü terörizmden en fazla etkilenen sektör olarak karşımıza çıkarmaktadır. Savaşlar, terör olayları, ülke insanların can ve mal güvenliği sorunlarının varlığı ülke ekonomileri için geri dönülmesi çok zor krizlere neden olmaktadır. Ekonomik büyümenin temel yapı taşlarından olan turizm sektörü de bundan nasibini almaktadır. Hiç kimse yaşadığı yerde terör problemleri olmasını istemeyeceği gibi gitmeyi planladığı yerlerde de hem adi suçların hem de terörist eylemlerin olmadığından emin olmak isterler.

Terörizm içerisinde yer alan terör, örgütlü olmayan kuralsız bir şekilde her türlü şiddet hareketlerini içerirken, terörizm; siyasi bir sebeple ideolojik kurallar çerçevesinde mevcut sistemi tahribe yönelmiş en az iki kişinin örgütlenmesiyle şiddet eylemleri temelinde yapılan, rejimi hedef alan, bölücü veya yok edici faaliyetlerdir. Bu anlamda terörizmi sadece ulusal çapta düşünmek yanlış veya eksik olacaktır. Çünkü günümüzde terör örgütleri terörizm

kapsamındaki faaliyetlerinde küresel ölçekte dış destek bulmaktadır. Eylemlerin en temel amaçları başta hedef aldığı ülkeye gözdağı vererek uluslararası ölçekte adlarını duyurma çabası gütmektedir. Diğer taraftan kendi üyelerine psikolojik baskılarla taraflarını seçtirmek için güç gösterisi yaparak korku yaratmak isterler.

Terörizm, ülke genelinde ya da daha küçük ölçekte belirli bölgelerdeki toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarını dolaylı ya da doğrudan etkilediğinden, terör eylemleri birçok sektörde olduğu gibi turizm sektörünü de olumsuz olarak etkilemektedir. Turizm sektörü bir ülke için uluslararası düzeyde tanınırlığını ve güven konusunda önemli bir araç olduğu kadar ödemeler bilançosuna katkıları nedeniyle ülke ekonomisi ekonomilerine de ciddi katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Buna paralel olarak turizm sektörü de terör örgütleri tarafından hedef haline gelmektedir. Terör örgütleri tarafından binlerce yabancı misafiri ağırlayan bölgelerde yapılacak bir terör eylemi, eylemi gerçekleştiren örgütün adını tüm dünyaya duyurmasını sağlayacaktır. Bu da o bölge için hatta o ülke için güvenliğin tekrar sorgulanmasına neden olacaktır. Ayrıca terörizmin diğer önemli amacı ise hedef aldığı ülkenin ekonomisine ağır kayıplar verdirme (Bahar ve Bilen, 2020: 196).

Turizm ve terörizm:

- Her ikisi de ulusal sınırların ötesine taşarak uluslararası boyut kazanmıştır.
- Her ikisinin de hedefinde birden çok ülke vatandaşı vardır.
- Her ikisi de ulaştırma ve iletişim alanında meydana gelen teknolojik ilerlemeleri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaları gibi birçok ortak noktası vardır.

Ancak turizmle terörizmin ortak noktalarının bulunmasına rağmen, birbirinin tam tersi iki olgudur. Çünkü turizmi ortaya çıkaran ve geliştiren barış, politik istikrar ve ekonomik refah gibi konularken terörizmi ortaya çıkaran politik istikrarsızlık, işsizlik ve açlık gibi olumsuz konulardır. Turizm, terörizmin olduğu yerde azalıp yok olurken; terörizm, turizmden faydalanmaktadır (Unur, 2000: 171).

Son yıllarda terör eylemlerinin, özellikle turistik özellikli yerler ile turistlere yönelmesinin sebepleri şu şekilde sıralanabilir (Unur, 2000: 171; Yılmaz ve Yılmaz, 2005: 44):

- Ülkedeki herhangi bir turistik bölgeye veya merkeze yapılan saldırılar, ülke ekonomisini olumsuz etkileyebilecek güce sahiptir. Nitekim; 11 Eylül saldırılarından sonraki dönemde, havayolu seyahatinin turistler tarafından riskli olarak görülmeye başlaması, ABD

havayolu şirketlerinin yanı sıra yerel ekonomi aktörlerinin tamamını olumsuz yönde etkilemiştir.

- Turizm sektörünün gelişebilmesi için devletin çok sayıda önlem alması gerekir. Devletin bu sektörden yüksek gelir elde ettiğinden, turistik bölgelerin terör eylemleriyle hedef alınması terör eylemcileri için devletin hedef alınması şeklinde algılanmaktadır. Bu yüzden, turizm sektörüne yapılan her saldırı esasında devlete yöneltilmiş bir saldırı olmaktadır.

- Turistlere yönelik terör eylemleri sözlü ve yazılı basın yoluyla kısa sürede geniş halk kitlelerine ulaşabilmekte ve teröristler tarafından iletilmek istenilen mesaj yerine ulaşmaktadır.

- Bir ülke ya da bölgenin tarihini yansıtan müzeler, tarihi alanlar veya doğal güzelliklerin terörist eylemlerle zarara uğratılması, eylemi gerçekleştirenler tarafından ilgi toplamanın kolay bir yolu olarak görülmektedir.

- Kolluk kuvvetlerince turistik bölgelerde, turistleri korkutmamak veya bıktırmamak adına çok sıkı tedbirlerin alınmadığı veya daha gevşek alındığı düşüncesi terörist unsurların turistler arasında kolayca kamufle olabilmesi, turizmi terör saldırıları karşısında kolay birer hedef haline getirmektedir.

- Özellikle dini suistimal eden terörizm için uluslararası turistlerin batıyı ve yozlaşmayı temsil etmesi ya da yıkıcı, parçalayıcı, bölücü terörizm için turistlerin ülkeye para getirerek devletin bundan kazanım sağladığı düşüncesi, turizmi terörizm karşısında doğrudan açık bir hedef haline getirmektedir.

Turistik bölgelere veya turistlere yönelik olarak yapılan terörist eylemlerinin, terörist unsurların amaçlarına büyük ölçüde hizmet etmesi bu eylemlerin söz konusu örgütlerce devam ettirilmesinde süreklilik yaratmaktadır.

6. ÇEŞİTLİ KRİZ FAKTÖRLERİNİN TÜRKİYE TURİZMİNE ETKİLERİ

Terör saldırılarına bağlı olsun veya olmasın meydana gelen krizler, ülkelerin yaşayabilecekleri, ekonomik ve sosyal yaşamı tehdit oluşturan olaylardır. Ülkeler dönem dönem ulusal ve uluslararası çapta krizler yaşar. Ülkenin bütün sektörlerinde olduğu gibi kriz ortamından etkilenen sektörlerden biri de kırılğan yapıdaki turizm sektörüdür. Turizm sektörünü etkileyen söz konusu krizler, turizmle bağlantılı olan diğer sektörleri de etkilediği için, krizlerin turizm sektörüne yansması ile ülke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir.

Turizm talebini etkileyen kriz türlerini 4 ana başlık altında toplamak mümkündür (Köşker, 2017: 218).

I. Doğal krizler: Deprem, sel, çığ, kasırga, toprak kaymaları ve orman yangınları gibi beklenmedik bir zamanda doğal yaşamı ciddi etkileyen afetlerdir. Bu krizlerin sonucunda birçok insanın yaşamını yitirdiği gibi ciddi mal kayıpları da söz konusu olmaktadır. Meydana gelen bu doğal krizler o bölgenin alt yapısında yıkımlar gerçekleştirmektedir. Büyük kayıplarında yaşanabildiği bu bölgelerde turizm sektörü de nasibini almaktadır. Felaketin meydana geldiği bölgelerin yaralarını sararak tekrar eski günlerine dönmesiyle aksayan turizm faaliyetleri de toparlanma eğilimine girmektedir.

II. Terör saldırıları, savaş ve iç karışıklıklar: Bir ülkede meydana gelen çeşitli terör eylemleri veya iç karışıklıklar sadece meydana geldiği bölgedeki turizmi değil genellikle ülke genelinde turist sayısında düşüşe neden olmaktadır. Buna bağlı olarak da turizm gelirlerinde düşümlere sebep olmaktadır. Aynı şekilde ülkenin içine girdiği savaş ortamı da temel anlamda tüm ülkede yaşamı tehdit ettiği gibi turizme de darbe vurmaktadır. Turizmin temelinde huzurlu bir ortamda vakit geçirme söz konusu olduğu için can güvenliğinin tehdit altında olduğu bölgelere talep olmayacaktır. Bu tür olaylar ülke imajına da ciddi zarar verdiği için toparlanma süreci uzunca bir döneme yayılacaktır.

III. Ekonomik ve siyasi krizler: Ekonomik darboğazdan kurtulmanın önemli bir yolu olan turizm, ülkelerin ekonomik anlamda zor günler geçirdiği dönemlerde buraya bağlanılan umut, kriz dönemlerinde bu sektöre daha da özen gösterilmesi ile beraber yerel para karşısında dövizinde artıyor olmasıyla özellikle yabancı turistler için bir fırsat olacaktır. Ancak küresel çapta meydana gelen ekonomik krizler diğer ülke vatandaşlarını da etkileyecektir. Buna bağlı olarak turist seyahatlerinin azalma eğilimi ülkeye gelecek turist sayısını da düşürecektir. Diğer taraftan ülke içi siyasi krizlerin turist sayısına etkisi sınırlı olmakla beraber başka ülkeler ile yaşanan siyasi krizler özellikle ülkeye ciddi miktarda turist gönderen ülkeler ile yaşanıyorsa kriz sonrası bu ülkelerin çeşitli ekonomik yaptırımlar uygulaması veya tur yasaklarının devreye sokmasıyla turist talebi ciddi şekilde etkileyecektir.

IV. Salgın hastalıklar: Salgın hastalık hangi boyutta olursa olsun turizm talebini olumsuz yönde etkileyecektir. Yerel düzeyden küresel düzeye yayılan çeşitli salgın vakaları belki de tüm dünya da etkilerini gösterecek buna bağlı olarak da turistler bu salgından etkilenmemek için seyahatlerini askıya alacaklardır. Bu anlamda küresel boyutta turizm krizi yaşanabilecektir. Ciddi salgınların insanlar üzerinde bıraktığı hasar kolay kolay

düzelemeyeceği durumlarda bundan etkilenen turizm sektörünün de toparlanamayacağı bilinmektedir.

Bu krizler, ülkeyi ziyaret eden yabancı turist sayısı üzerinde birbirinden farklı etkiler yaratır. Krizin kaynağı, cinsi, şiddeti, etki alanı, yayılma süresi ve tekrarlanma sıklığı krizin turizm talebi üzerindeki etki gücünü belirlemektedir. Ulusal ve küresel çaplı krizler, ülkeye giriş yapan yerli veya yabancı turist miktarını aynı şekilde etkilemez. Krizin etkilediği alan belirli bir bölgeyle kısıtlı kalıyorsa, krizin yayılım göstermediği diğer bölgeleri ziyaret eden turist sayısında ciddi bir değişim gerçekleşmez. Ancak kriz yaşayan ülke, başka ülkeler için ciddi sayıda bir turist talebine sahip ise bu ülkeden gelecek turist sayısı düşeceği için diğer ülkelerin turizm gelirleri azalır.

Seyahat edilecek ülkede terör olayları uzun bir süredir devam ediyorsa veya sık sık tekrar ediyorsa bu ülkenin dünyadaki imajı ciddi bir şekilde sarsılacaktır. Ayrıca söz konusu saldırılar can güvenliği açısından insanları endişeye düşürecekleri için o bölgeyi kimsenin tatil yapmak istemeyeceği bir lokasyon haline dönüştüreceklerdir. Nitekim terör eylemlerinin, yabancı turist sayısı ve buna bağlı olarak turizm geliri üzerindeki etkisi yüksektir (Doğruol, 2021: 106).

Bulunduğu coğrafya itibariyle özellikli bir ülke durumunda olan Türkiye'nin turizm grafikleri meydana gelen çok çeşitli olaylar neticesinde dalgalı bir seyir izlemektedir. Yakın geçmişte bakıldığı zamana turist sayısında yükselen seyir gözlemlenirken yaşanan bazı olumsuz olaylar turist sayılarındaki eğilimi aşağı düşürmekte hatta zaman zaman ciddi düşüşler gözlemlenmektedir. Bu anlamda yakın geçmiş incelendiğinde;

Türkiye'de PKK terörist eylemlerinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerin ardından PKK terör örgütü elebaşının 1999 yılında Kenya'da yakalanıp Türkiye'ye getirilmesiyle turizm endüstrisi o yıl ciddi derecede etkilenmiştir.

Tablo 1. 1996-2000 Yılları Arasında Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Turist Sayısı ve Değişim Oranları

Yıllar	Gelen Yabancı Turist Sayısı	Gelen Yabancı Turist Sayısında Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)
1996	8.614.085	-
1997	9.689.004	12,48
1998	9.752.697	0,66
1999	7.487.285	-23,23
2000	10.428.153	39,28

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Tablo 1'deki verilere göre giderek artan bir seyir izleyen yabancı turist sayısı değerlendirildiğinde turist sayısında 1999 yılının başlarından itibaren ciddi kayba uğramış ve

yılı, bir önceki yıla göre %23,23 gibi ciddi bir kayıpla tamamlamıştır. Terör örgütü elebaşının yakalanarak Türkiye’ye getirilmesiyle Türkiye’yi hedef alan ve Türk turizmini de derinden etkileyen boykot kampanyaları gerçekleştirilmiştir. Riskli ülke konumuna sokulan Türkiye’ye yönelik turizm rezervasyonlarında önemli derecede düşmeler görülmüştür. Bununla beraber yabancı kamuoyu ve medyasının Türkiye turizm sektörünü karalama kampanyalarıyla bu düşüşleri derinleştirmiştir. Turist sayısında düşüşün diğer bir sebebi 1999 yılında meydana gelen maddi ve manevi anlamda büyük etkileri olan ve 18.373 kişinin hayatını kaybettiği, 48 bin 901 kişinin ise yaralandığı Gölçük ve Düzce depremleridir. Bu depremlerde 1999 yılında ülkeye giren turist sayılarında güvenlik endişeleri nedeniyle düşüşler gözlenmiştir (TMMOB, 1999: 1).

Tablo 2. 2015-2017 Yılları Arasındaki Önemli Terör Saldırıları

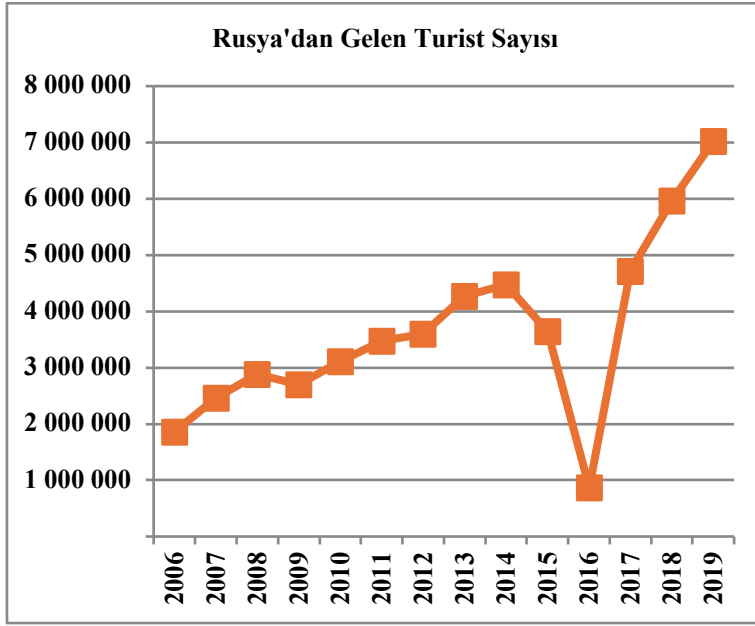
Tarih	Terör Saldırıları
Temmuz 2015	Şanlıurfa’nın Suruç İlçesinde DAESH terör örgütüncü düzenlenen canlı bomba saldırısında 33 kişi yaşamını yitirmiştir.
Ekim 2015	Ankara’da DAESH terör örgütüncü düzenlenen 2 bombalı saldırıda 103 kişi yaşamını kaybetmiştir.
Ocak 2016	Sultanahmet Meydanında Alman turist kafilesine düzenlenen saldırıda 11 kişi hayatını kaybetmiştir.
Şubat 2016	Ankara’da askeri servis araçlarına PKK terör örgütüncü düzenlenen saldırıda 28 kişi yaşamını yitirmiştir.
Mart 2016	Ankara’da PKK terör örgütüncü düzenlenen bombalı saldırıda 35 kişi yaşamını yitirmiştir.
Mart 2016	İstiklal Caddesi’nde DAESH terör örgütüncü düzenlenen saldırıda 4 kişi yaşamını yitirmiştir.
Mayıs 2016	Diyarbakır Sur İlçesi’nde bomba yüklü aracın patlatılması sonucunda 16 kişi yaşamını yitirmiştir.
Haziran 2016	İstanbul Veznecilerde düzenlenen saldırıda 6’sı polis 12 kişi hayatını kaybetmiştir.
Temmuz 2016	FETÖ terör örgütü tarafından Türkiye’nin seçilmiş hükümetini devirmek amacıyla hain bir darbe girişimi gerçekleştirilmesi sonucu asker ve sivil toplam 252 kişi yaşamını yitirmiştir.
Ağustos 2016	Gaziantep Şahinbey’de canlı bomba saldırısında 51 kişi yaşamını yitirmiştir.
Kasım 2016	Adana Valiliği yakınında bulunan otoparktaki bombalı saldırıda 2 kişi yaşamını kaybetmiştir.
Aralık 2016	Beşiktaş Dolmabahçe stadyumu bölgesinde maç sonrası silahlı saldırıda 44 kişi yaşamını yitirmiştir. Kayseri’de bombalı saldırı sonucunda 15 asker şehit olmuş, 48 asker yaralanmıştır.
Ocak 2017	Rusya’nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov bir çevik kuvvet polisi tarafından uğradığı saldırıda öldürülmüştür. Yeni yılın ilk saatlerinde Reina’da gerçekleştirilen saldırıda 39 kişi hayatını kaybetmiş, 65 kişi yaralanmıştır.

Türkiye’de 2015-2017 tarihleri arasında meydana gelen önemli terör saldırıları incelendiğinde eylemlerin genellikle kalabalık bölgelerde hem güvenlik güçlerini hem de yerli ve yabancı sivil halka karşı yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3. 2015-2017 Yılları Arasında Yaşanan Terör Saldırıları Sonrasında Türkiye’ye Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Değişim Oranları

Yıllar	Gelen Yabancı Turist Sayısı	Gelen Yabancı Turist Sayısında Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)
2010	28.632.204	-
2011	31.456.076	9,86
2012	31.782.832	1,04
2013	34.910.098	9,84
2014	36.837.900	5,52
2015	36.244.632	-1,61
2016	25.352.213	-30,05
2017	32.410.034	27,84

Tablo 3’teki veriler incelendiğinde 2010 yılından itibaren yükselen bir seyir izleyen yabancı turist sayısı 2015 yılında %1,61 oranında düşerken, 2016 yılında çok ciddi şekilde yaklaşık %30,05 oranında azalmıştır. 2015 yılında yurtiçinde kendisini gösteren terörist eylemlerin yanı sıra Kasım 2015 tarihinde Rus Hava Kuvvetlerine ait savaş uçağının Karadeniz’de düşürülmesiyle beraber Rusya ile başlayan kriz Türkiye’ye yönelik seyahatlerin yasaklanmasını da beraberinde getirmiştir. Rusya’nın Türkiye’ye en çok turist gönderen ülkelerden birisi olarak söz konusu bu olay Kasım 2015’ten 2016 yılının sonuna kadar turist sayısında ciddi düşüşün bir sebebi olmuştur (Şekil 1).

Tablo 4. Rus Turist Sayısı Değişimleri**Şekil 1.** Rusya'dan Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Tablo 4 incelendiğinde, sürekli yükselen ivmeye sahip olan Rus turist sayısı, yaşanan uçak krizi sonrasında uygulanan dış ilişkilere bağlı kısıtlamalar ve yaptırımlar sonrasında ciddi şekilde düşmüştür. Ayrıca uçuş sayısına paralel olarak charter seferlerinin ve tur satışlarının da askıya alınmasıyla turist sayıları düşüşünü sürdürmüştür. Nitekim artan terörist eylemlerinin yanı sıra uçak krizinin yaşandığı 2015 yılında %19 azalış gösteren Rus turist oranı 2016 yılında düşme trendinde zirve yapmış ve %76 oranında azalış seyretmiştir. Diğer taraftan Temmuz 2016 da FETÖ terör örgütü tarafından yapılması planlanan darbe girişimi sonucunda 104'ü darbe yanlısı asker olmak üzere 250'den fazla kişi yaşamını yitirmiş, 1491 kişi de yaralanmıştır. Bunun üzerine bir hafta sonrasında olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmiş ve bu süreç 2 yıl kadar sürmüştür. Tüm bu olaylar sebebiyle Türkiye'ye seyahat yolcusu gönderen dünyadaki birçok ülke tarafından güvenlik endişeleri oluşmuştur. Art arda gelen söz konusu talihsiz olaylar 2016 yılı için hali hazırda zaten kırılğan yapıya sahip olan turizm endüstrisi için pek de iç açıcı geçmemiştir.

2019 yılının sonlarına doğru ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde görülen ve sonrasında küreselleşen dünyadaki ulaşım ağı nedeniyle zaman içinde tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını göz ardı edilmemelidir. Çok kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan ve Türkiye'de de ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülen salgın, ülke yetkililerince radikal önlemlerin alınmaya başlamasıyla artık yeni bir döneme girildiğinin habercisi olmuştur. Covid-19'un yayılma hızındaki artış neticesinde alınan önlemlerin başında ülkelerin seyahat ve uçuş

kısıtlamalarıyla sınırlarını dış dünyaya kapatmak olmuştur. Küresel çaptaki seyahat kısıtlamalarıyla beraber uçuş iptalleri devam ederken, ulusal ve uluslararası ölçekte salgına bağlı şekilde turizm arzı ciddi derecelerde düşüş göstermiştir (Acar, 2020: 13).

Tablo 5. 2017-2022 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Değişim Oranları

Yıllar	Gelen Yabancı Turist Sayısı	Gelen Yabancı Turist Sayısında Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)
2017	32.410.034	-
2018	39.566.327	22
2019	45.058.286	13
2020	12.734.213	-71
2021	24.712.266	94
2022	44.564.395	80
2023	49.209.180	10

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Küresel ekonominin çok önemli bir parçası olan turizm endüstrisi özellikle Türkiye gibi turizm potansiyeli yüksek olan ülkelerde daha da ayrı bir yere sahiptir. Tablo 5'e göre yabancı ziyaretçi ağırlayan ülkeler olarak rutin de dünyada ilk 5 içerisine giren Türkiye (2019 ve 2020'de 6'ncı, 2021 ve 2022'de 4'üncü) rekorlarla gelen 2019 yılının ardından 2020 yılına umutla başlamış ancak söz konusu salgın neticesinde %71 oranında düşerek en fazla etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Ancak Covid-19 salgını tüm dünyada benzer etkiler yarattığı için turist sayılarında genel azalmalar söz konusu olduğundan Türkiye, salgın zamanında bile 4'üncü yerini korumayı başarmıştır (TÜRSAB, 2024).

7. MUĞLA'NIN TURİZM KARAKTERİSTİĞİ

Türkiye'nin 1484 km ile en uzun sahil şeridinde sahip kenti olan Muğla hem Ege hem de Akdeniz'e kıyısı olması özelliğiyle ulusal ve uluslararası turizmde önemli rol oynamaktadır. Aydın, Denizli, Burdur ve Antalya ile sınır komşusu olan Muğla ilinin sahip olduğu Milas-Bodrum ve Dalaman havalimanları uluslararası uçuşlara ev sahipliği yapması açısından kent turizmi açısından önemlidir (2023 yılında Dalaman Havalimanı 1.785,830, Milas-Bodrum Havalimanı 932.776 yolcu ağırlamıştır) (Muğla İl ve Kültür Turizm Müdürlüğü, 2024). Muğla ili 13.338,00 km² yüzölçümüne sahiptir. Bodrum, Dalaman, Datça, Fethiye, Kavaklıdere, Köyceğiz, Marmaris, Menteşe, Milas, Ortaca, Seydikemer, Ula, Yatağan olmak üzere on üç ilçe ile konumlanmış büyükşehirdir (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Muğla İl Haritası

2024 yılında Türkiye'nin nüfusu 85 milyon 664 bin 944 kişi, Muğla'nın nüfusu ise 1 milyon 81 bin 867 kişi olmuştur. Türkiye'nin toplam nüfusunda Muğla'nın payı, %1,42 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus artış hızının en yüksek olduğu il Muğla olmuştur (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2024). Muğla, sahip olduğu turizm arzı kaynakları ile hem Türkiye'nin hem de dünyanın önemli turizm bölgelerinin birisidir. Muğla, turistlerin her isteğine hizmet edebilecek potansiyele sahip olması, bölgeye her yıl milyonları bulan yerli veya yabancı ziyaretçinin akın ettiği tatil bölgesidir.

Deniz, kum ve güneş konusunda oldukça şanslı olan Muğla barındırdığı turizm destinasyonları ile yerli ve yabancı birçok misafir ağırlamaktadır. Bu anlamda; Muğla Kültür Evi, Muğla Müzesi, Yağcılar Hanı, Saburhane Meydanı, Muğla Evleri ve Bacası, Tarihi Arasta Çarşısı, Kurşunlu Cami, Şeyh Cami, Şahidi Cami, Saatli Kule il merkezinde görülebilecek önemli tarihi ve kültürel duraklardır. Diğer taraftan Bodrum Antik Tiyatrosu, Myndos Antik Kenti, Kadı Kalesi Kilisesi, Bodrum Kalesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi, Mausoleion Anıt Müzesi, Stratonikeia Örenyeri, Herakleia Örenyeri, Kaunos Kaya Mezarları, Knidos Antik Kenti, Tlos Antik Kenti, Hekatomnos Anıt Mezarı, UNESCO Miras Listesi'nde yer alan Xanthos-Letoon Antik Kentleri, Sedir Adası, Idyma, Aminthas Kaya Mezarı, Kayaköy, Geyik Kanyonu önemli duraklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Go Türkiye, 2024). 110 tane mavi bayraklı olmak üzere çok fazla özel plaja sahip olan Muğla'da safari, yamaç paraşütü, rafting, kite sörf, dalış, trekking, kano yapılabilecek aktiviteler arasında yer almaktadır (TÜRÇEV, 2024).

Bodrum ilçesi içerisinde; Kargıcak Koyu, Peksimet, Mazı Köyü Çakıllıyalı Koyu, Mazı Köyü İnceyalı Koyu, Mazı Köyü Hurma Sahili, Kissebükü Koyu, Gerenkuyu Küçük Sahil, Gerenkuyu Büyük Sahil, Ma'Kara Bungalow Beach, Torba Sahili, Adabükü Doktorlar Sitesi, Başko Tatil Sitesi, Feza Güney Beach, Bardakçı Koyu, Kumbahçe Taşburnu Halk Plajı, Gümüşlük, Karaada, Bitez Sarnıç, Aktur, Sal, Camel Beach, Türkbükü, Cennet Koyu, Yalıkavak, Akyarlar, Aspat Beach, La Mer Beach sahil ve koyları ön plana çıkmaktadır.

Marmaris ilçesi içerisinde; Marmaris Halk Plajı, İçmeler Plajı, Turunç Plajı, Amos Koyu, Kumlubük, Çiftlik Koyu Plajı, Gebekse koyu, Saranda, Söğüt Adası 3 Taşlar, Değirmen Adası, Suluca Ada, Taşlıca Adası, Zeytin Adası, Serçe Limanı, Bozukkale Koyu, Dirsekbükü Koyu, Sığ Liman, Cennet Koyu, Kızıkkumu, Bencik Koyu, Bördübet Plajı, Boncuk Koyu, İncekum Plajı, Sedir Adası ve Kleopatra Plajı, Lacivert Koy, Cennet Adası Plajı, Abdi Reis Koyu bulunmaktadır.

Fethiye ilçesi içerisinde; Belcekız Plajı, Ölüdeniz Tabiat Parkı Plajı, Kıdrak Koyu, Çalış Plajı, Şövalye Adası, Kuleli Plajı, Aksazlar Koyu, Boncuklu Koyu, Küçük Boncuklu Koyu, Küçük Samanlık Plajı, Büyük Samanlık Plajı, Serenity Beach, Kalemya Koyu, Kelebekler Vadisi Plajı, Kabak Koyu, Cennet Koyu, Gemili Plajı, Turunç Pınarı Koyu, Darboğaz, Akvaryum Koyu, Soğuk Su Koyu, Deve Plajı, Katrancı Koyu Tabiat Parkı Plajları, Günlüklü Koyu, Karaot Plajı bulunmaktadır.

Datça ilçesi içerisinde; Balıkaşiran Koyu, Aktur Kovanlık Koyu, Aktur Çiftlik Koyu, Karaincir Plajı, Perili Köşk Plajı, Gebekum Plajı, Palaia Beach, Hastane Altı Plajı, Kumluk Plajı, Taşlık Plajı, Mandalya Plajı, Kargı Koyu, Akvaryum Koyu, Domuzbükü, Gabaklar Plajı (Kızılbük), Hayıtbükü, Ovabükü, Kurubük, Akçabük, Akvaryum Plajı Palamutbükü, Palamutbükü, Bağlarözü Plajı, Tekir Bükü, Murdala Koyu, Kızlan Gereme Koyu bulunmaktadır.

Ortaca ilçesine bağlı Dalyan içerisinde; İztuzu Plajı, Dalyanağazı Plajı, Kargıcak Koyu, Bacardi Koyu, Aşı Koyu, Sarıgerme Plajı, Çandır Antik kenti bulunmaktadır.

Köyceğiz ilçesi içerisinde; Ekincik Koyu, Sultaniye Kaplıcaları, Yuvarlakçay, Sığla Ormanları, Köyceğiz Gölü, Gökçeova Göleti, Toparlar Şelalesi, Kartal Gölü bulunmakta olup ayrıca diğer ilçelere bağlı birçok turistik destinasyona sahiptir.

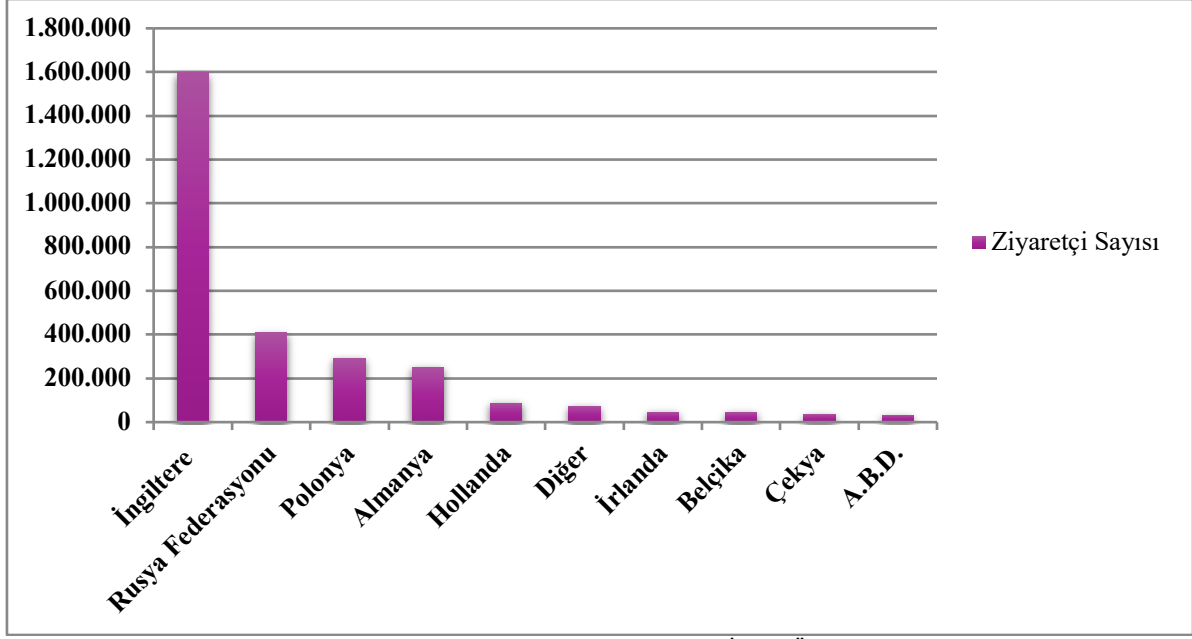
Muğla'da yer alan coğrafi işaretli ürünler ise; Bodrum Guleti, Bodrum Mandarin, Datça Nurlu Bademi, Fethiye Kaya Halısı, Fethiye Kaya İnciri, Fethiye Tahini, Fethiye Tarhanası, Kavaklıdere Bakır El İşlemciliği, Kavaklıdere Cevizi, Köyceğiz Portakalı, Marmaris Yer

Fıstığı, Marmaris Çam Balı, Milas Ekşili Köfte, Milas Ekşili Zeytin, Milas El Halısı, Milas Kanlı Kavurması, Milas Tepsi Böreği, Milas Vekilharcı, Milas Yağlı Zeytini, Milas Zeytinyağı, Milas Zeytinyağı Sabunu, Milas Çaykaması, Milas Çekişke Zeytini, Milas Çıntar Kavurması, Muğla Beyaz Mermeri, Muğla Göce Tarhanası, Muğla Köftesi, Muğla Saraylısı, Muğla Sulu Kebabı, Muğla Çam Balı, Milas Köftesi, Dağa Domatesi, Ula Sarımsağı, Milas Ciğer Kavurması, Muğla Simidi, Seydiler Kilimi, Üzümlü Dastarı olmak üzere 37 tanedir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2025).

8. ÇEŞİTLİ KRİZLERİN MUĞLA TURİST SAYILARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Turizm endüstrisi ülke ekonomileri için temel yapı taşı konumunda bulunduğundan bu sektöre verilecek önem ayrı bir yer tutmaktadır. Günümüzde küreselleşmenin hız kesmediği dünyada çeşitli krizler, salgınlar, olaylar olması kaçınılmazdır. Küreselleşme, meydana gelen bir olayın çok kısa sürede dünyanın diğer bir ucunda duyulmasına aynı zamanda etkilerinin bile hissedilebilmesini sağlayan kaçınılmaz bir durumdur. Ancak hiçbir ülke kendi bölgesinde olumsuz bir olayın yaşanmasını istememektedir. Nitekim turizm kırılğan bir yapıya sahip bir mekanizmadır. Bir ülkenin bir bölgesinde yaşanan olumsuz bir gelişmenin ülkenin diğer bölgelerine de doğrudan veya dolaylı etkileri kaçınılmazdır. İnsanlar turizm faaliyetlerini dinlenmek, eğlenmek veya yeni kültürler tanıma amacıyla gerçekleştirmektedir. Ancak tüm bunlar can güvenliklerinin sağlandığı durumlarda söz konusudur. Turistler başka bir bölgeyi ziyaret etmek isterse orada güvende olduklarından emin olmak isterler. Güvende olmadıkları hiçbir bölgede kimse tatil yapmak istemezler. Bu durumda planlarını başka bir bölgeye kaydırmaları hiç de zor olmayacaktır.

Muğla bölgesi içerisinde olumsuz olaylar yaşandığı gibi ülke sınırları içerisinde hatta küresellik bağlamında dünyanın bambaşka bölgelerinde olumsuz faaliyetlerin yaşandığını tanık olunmaktadır. Misafir edilen turist sayısına bakılacak olunursa yaşanan bu olayların hepsi aynı etkiyi göstermemekle beraber turist sayılarında zaman zaman ciddi düşüşler yaşandığı görülmektedir.

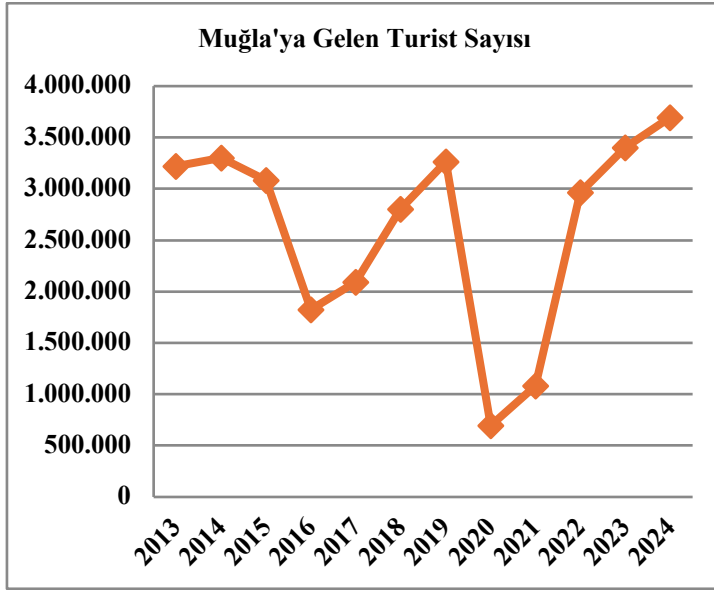

Şekil 3. Milliyetlerine Göre 2024 Yılında Muğla'ya Giriş Yapan İlk 10 Ülke

Kaynak: Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

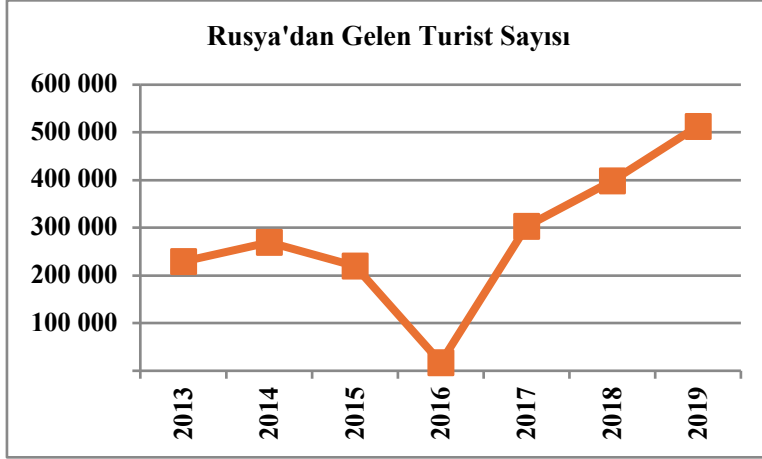
Şekil 3'te 2024 yılında (Ocak-Aralık) Muğla hudut kapılarından ülkemize giren ilk on ülke için yabancı turist dağılımları incelenmektedir. Buna göre; İngiltere %43,22 ile en fazla orana sahipken Rusya Federasyonu %11,11 oranı ile ikinci, Polonya %7,96 ile üçüncü ve Almanya %6,85 ile dördüncü olarak en fazla ziyaretçinin misafir edildiği ülkeler olmuştur. Bunları sırasıyla %2,48 ile Hollanda, %2,10 ile ilk on dışındaki diğer ülkeler toplamı, %1,36 ile İrlanda, %1,33 ile Belçika, %1,06 ile Çekya ve %0,98 ile A.B.D. takip etmiştir. Toplamda ise Muğla'ya 3.695,405 ziyaretçi gelmiştir (Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Yakın geçmişe bakıldığında Türkiye'de yerel düzeyde meydana gelen terör olayları, olayın gerçekleştiği bölgelerde lokal olarak turist sayılarında etkili olup dalgali seyir izlerken özellikle 2016 yılında tüm ülkeyi etkileyen FETÖ terör örgütü tarafından gerçekleştirilen darbe girişimi tüm ülkeyi derinden etkilemiş, ağırladığı turist sayılarında önemli yer edinen Muğla'da da ciddi bir şekilde etkisini göstermiştir.

Tablo 6. Muğla’ya Gelen Turist Sayısı Değişimleri**Şekil 4.** Muğla’ya Gelen Turist Sayısı

Kaynak: Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Şekil 4 incelendiğinde Muğla’ya gelen turist sayısı 2015 yılında %6,7 oranında düşmüştür. Buna sebep olarak Şanlıurfa’nın Suruç İlçesinde DAESH terör örgütü tarafından düzenlenen canlı bomba saldırısında 33 kişi yaşamını yitirmesi ile Ankara garında miting için toplananların arasında art arda patlayan iki bombalı saldırıda 103 vatandaşın yaşamını yitirmesinin etkisi büyüktür. Ülkede terör eylemlerinin sıklaşması kırılgan bir yapıya sahip turizm endüstrisini de etkilemiştir. Ülkenin değişik bölgelerinde yapılan bu saldırılar Muğla’ya tatile gelecek olan turistler için de güvenlik endişesi yaratmış ve seyahatler başka rotalara çevrilmiştir. Ayrıca 2015 yılının son ayında, Türkiye'nin hava sahasını ihlal eden Rusya’ya ait savaş uçağının düşürülmesinin ardından Rusya ile ilişkiler sekteye uğramış ve Türkiye’ye yönelik çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır. Turizm sektörünün de nasibini aldığı bu yaptırımlar çerçevesinde vatandaşların Türkiye’ye gitmesini engelleyen bir takım yaptırım planları uygulamaya konulmuştur. Ancak bu durum kasım ve aralık ayında Muğla’ya rutinde zaten çok az sayıda Rus turistinin girişi sağlandığı için 2015 yılından ziyade 2016 yılı içerisinde etkileri daha net görülecektir.

Şekil 5. Rusya'dan Muğla'ya Gelen Turist Sayısı

Tablo 7. Rusya'dan Gelen Turist Sayısı Değişimleri

Yıllar	Turist Sayısı	Fark (%)
2013	229.407	-
2014	269.585	+17,5
2015	220.324	-18,3
2016	17.385	-92,1
2017	303.300	+1644,6
2018	398.596	+31,4
2019	513.056	+28,7

Şekil 5 incelendiğinde, Rusya ile uçak krizinin yaşanması sonucunda Rusya tarafından konulan seyahat kısıtlamaları ve sefer iptalleri sonrasında 220.324 olan Rus turist sayısı %92,1 gibi rekor oranda azalarak sadece 17.385 de kalmıştır. Ancak Rus turist sayısındaki söz konusu keskin azalmanın diğer bir nedeni de 2016 yılında FETÖ terör örgütü tarafından ülke genelini etkisi altına alan darbe girişimi olmuştur. Bütün dünyanın yakından takip ettiği bu terör eylemi kısa sürede turizm sektörüne de bir darbe vurmuş ve art arda Türkiye'ye seyahat uyarılarının ardı arkası kesilmemiştir. En çok turist ağırlayan Muğla'da en çok etkilenen turizm merkezi olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 4'e göre 2016 yılında Muğla'ya gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %40,8 oranında azalarak dip yapmış ve 1.822.777 olarak tespit edilmiştir. 2016 yılı, genel olarak Türkiye'nin ve buna bağlı olarak da Muğla'nın turizm tarihinde turist girişleri olarak en ciddi düşüşün yaşandığı bir yıl olmakta beraber, krizin tek bir yıl içerisinde değerlendirilmesi yanıltıcı olacaktır. Nitekim 2015 yılı sonunda Rusya'ya ait savaş uçağının düşürülmesiyle başlayan diplomatik kriz ve buna bağlı olarak çeşitli seyahat engelleri, 2016 yılı boyunca süren ülke içi terör olayları ve darbe girişimi bu düşüşün temel sebepleri olarak karşımıza çıkmıştır (Yıldız ve Işıldar, 2020: 415).

2020 yılında kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan ve milyonlarca insanın yaşamını yitirdiği Covid-19 salgını başlamıştır. Covid-19 salgını yakın geçmişteki diğer salgınlardan farklı olarak insanlara birçok kısıtlamalar getirilmiştir. Covid-19 salgınıyla beraber getirilen kısıtlamalar insanların gelir ve harcamalarını düşürmüş, sokaklara çıkış yasaklarının veya ülkeden çıkış yasaklarının konması kırılabilir yapıdaki turizm sektörünü büyük ölçüde etkilemiştir. Şekil 4'te Muğla'ya giren turist sayısı 2016 yılından itibaren kademeli olarak

toparlanma eğilimine girmişken, 2020 yılında etkilerinin görülmeye başladığı söz konusu salgından kaynaklı turist kaybı bir önceki yıla göre %78,7 oranında azalarak tarihi bir azalış görmüş sadece 695.314 turist girişi olarak gerçekleşmiştir.

Muğla’da meydana gelen diğer olumsuz olay ise 29 Temmuz 2021’de ilk önce Marmaris de başlayan ve ardından Bodrum Güvercinlik, Köyceğiz, Milas Beyciler, Yatağan, Dalaman, Seydikemer ile Kavaklıdere, Yatağan bölgelerinde çıkan ve söndürülmesi günler alan orman yangınlarıdır. Muğla’daki turizm sezonunun ortasında meydana gelen yangınlar akabinde tehdit altında bulunan yerleşim yerlerindeki oteller boşaltılmış ve birçok rezervasyonlar iptal edilmiştir. Ancak Şekil 4 incelendiğinde ciddi bir turist kaybı görülmemiştir.

9. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın amacı, turistlerin tatil amacıyla gitmeyi planladıkları veya ziyaret ettikleri bölgelerde ortaya çıkan güvenlik zafiyetleri nedeniyle seyahatlerini ertelemeleri ya da iptal etmelerinin Muğla iline yönelik turist girişleri üzerindeki etkilerini sayısal verilerle ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle Muğla’nın turizm potansiyeli ortaya konulmuş, ardından yerel ve ulusal düzeyde yaşanan çeşitli krizlerin turist sayıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Turizmin kırılgan yapısı dikkate alındığında, güvenlik sorunları, salgın hastalıklar ve politik gelişmeler gibi unsurların sektörü doğrudan etkilediği ve ülke ekonomisi için en önemli sektörlerden birisi konumunda olan turizm faaliyetlerini sekteye uğrattığı görülmektedir.

Türkiye’nin en önemli turizm destinasyonlarından biri olan Muğla, sahip olduğu yüksek turizm potansiyeli ile yalnızca yerli turistlerin değil, uluslararası ziyaretçilerin de ilgisini çekmektedir. 2022 yılı verilerine göre Türkiye, dünyada en fazla yabancı turist ağırlayan dördüncü ülke konumundadır. Bu başarıda önemli paya sahip olan Muğla, birçok önemli turistik merkezi bünyesinde barındırmaktadır. Milliyetlere göre incelendiğinde, Muğla’ya en fazla turist gönderen ülkenin %45’lik oranla İngiltere olduğu; bunu sırasıyla Rusya, Polonya, Almanya ve Hollanda’nın takip ettiği görülmektedir. Son on yıllık süreçte meydana gelen çeşitli olaylar turizm hareketliliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında yoğunlaşan terör olayları, Rusya ile yaşanan uçak krizi ve 2016 yılındaki darbe girişimi turist sayısında ciddi düşüslere yol açmıştır. 2015 yılında %6,7 oranında azalan turist sayısı, 2016 yılında %40,8’lik düşüşle daha da gerilemiştir. Toparlanma sürecine giren turizm sektörü, 2020 yılında COVID-19 salgınının etkisiyle tarihsel düzeyde bir daralma yaşamış ve yabancı turist sayısında %78,7 oranında azalma meydana gelmiştir. 2021 yılında Muğla genelinde yaşanan orman yangınları kısa vadeli dalgalanmalara neden olmuş; rezervasyon

iptalleri görülmesine rağmen turist sayıları üzerinde beklenen düzeyde kalıcı bir olumsuz etki oluşmamıştır.

Son yıllarda Muğla'da kıyı turizmine ek olarak kültür, gezi ve doğa turizmi faaliyetlerinin de geliştiği gözlemlenmektedir. Bu durum, il genelinde güvenlik altyapısının daha da güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. İlde iki uluslararası havalimanının bulunması ve turistlerin ülkeye girişte ilk temas noktalarının bu alanlar olması, güvenlik hizmetlerinin ilk izlenim açısından önemini artırmaktadır. Turistlerin ilk aşamada özel güvenlik personeli tarafından karşılanması, ardından genel kolluk kuvvetlerinin sorumluluk alanına girmesi, çok katmanlı bir güvenlik yapısını ortaya koymaktadır. Bu nedenle güvenlik hizmetlerinin, turistlerin konforunu ve özgürlük algısını zedelemeyecek şekilde profesyonel bir anlayışla sunulması önem taşımaktadır. Kolluk kuvvetleri bünyesinde turizm odaklı uzmanlaşmanın artırılması, personelin görev yeri değişikliklerinde aynı alanda istihdam edilmesi ve yabancı dil ile turist davranışları konusunda yetkinlik kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca yüksek kira maliyetleri göz önünde bulundurularak, bu bölgelerde görev yapan personele yönelik özlük haklarının iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra kamu kurumları, özel sektör, yerel halk ve turistler arasında güvenlik alanında iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi gerekmektedir. Güvenlik zafiyeti bulunan işletmelere ve suç teşkil eden eylemlere karşı yaptırımların hızlı ve etkin biçimde uygulanması da önemlidir.

Rusya ile yaşanan uçak krizi, tek bir pazara bağımlı kalınmasının turizm açısından önemli riskler doğurabileceğini göstermiştir. Bu nedenle turizm pazarının çeşitlendirilmesi, yeni hedef pazarlara yönelik tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve Muğla'nın uluslararası bilinirliğinin daha da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda alınan güvenlik önlemleri sayesinde terör olaylarında azalma görülmekle birlikte, artan turist sayısına paralel olarak potansiyel tehditlerin çeşitlendiği değerlendirilmektedir. Terör örgütlerinin turistik alanlar ve çevresel unsurlar üzerinden eylem gerçekleştirme eğiliminde olabileceği göz önünde bulundurularak, güvenlik hizmetlerinde daha nitelikli ve uzman personelin görevlendirilmesi önemlidir. Ayrıca suçun önlenmesine yönelik olarak ileri teknolojiye sahip izleme sistemlerinin kullanılması ve elde edilen verilerin ilgili birimlerle anlık paylaşılması, etkin müdahale açısından kritik rol oynamaktadır.

Küresel salgınlar karşısında en kırılgan sektörlerden biri olan turizmde, sağlık güvenliği önlemlerinin hızlı ve etkin şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır. Turistlerin salgınlara karşı hassasiyetleri dikkate alınarak, alınan önlemlerin şeffaf biçimde aktarılması ve güvenli bir tatil ortamının sağlanması gerekmektedir.

Olumlu gelişmeler çerçevesinde, 2020 yılında uygulamaya konulan Kolluk ile Özel Güvenlik İş Birliği ve Entegrasyon Projesi (KAAN), genel kolluk kuvvetleri ile özel güvenlik görevlileri arasındaki iletişim ve koordinasyonu güçlendirerek suçun önlenmesine katkı sağlamaktadır. Turizm bölgelerinde etkin rol oynayan bu uygulama, olaylara hızlı müdahale edilmesini ve bilgi akışının etkin şekilde sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Özel Güvenlik Eğitimlerini Geliştirme ve Alan/Branş Eğitimleri (ÖZGE) Projesi ile özel güvenlik personelinin eğitim kalitesi artırılmış, alan uzmanlığına dayalı bir eğitim sistemi oluşturulmuştur. Bu gelişmeler, özellikle Muğla gibi turistik destinasyonlarda güvenlik hizmetlerinin niteliğini artırarak suçların önlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 7-21.
- Acar, Ü. ve Urhal Ö. (2007). Devlet-Güvenlik-İstihbarat-Terörizm. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020). Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 235-258.
- Aksu, M., Aktaş, A.R., Oku, O. ve Şentürk, F.K. (2013). Yabancı Turistlerin Güvenlik Algılarının Analizi: Alanya Örneği. International Conference on Euroasian Economies 2013, Session 5C Tourism II, 744-754.
- Bahar, O. ve Bilen, K. (2020). Turizmde Güvenlik Algısının Türkiye Ekonomisine Etkisi. Güvenlik Bilimleri Dergisi, Özel Sayı (International Security Congress Special Issue), 194-206.
- Cao, H., Jiang, J., Oh, L., Li, H., Liao, X., ve Chen, Z. (2013). A Maslow’s Hierarchy Of Needs Analysis Of Social Networking Services Continuance. Journal of Service Management, 24(2), 170–190.
- Coşandal, M. ve Partigöç, N. S. (2022). Afetlerin Turizm Sektörüne Etkisi: Orman Yangınları Örneği Muğla-Marmaris İlçesi. Resilience , 6 (2), 257-267.
- Doğruol, D. (2021). 1990 İle 2021 Yılları Arasında Yaşanan Krizlerin Türkiye Turizm Sektörüne Etkileri. Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi, 3(1), 96-109.

- Ekici, Y ve Büyükşalvarcı, A. (2023). COVID-19 Salgını ve Turizm Sektörüne Etkileri. *The Journal of Social Sciences*, 62, 531.
- Eralp, Z. (1983). Genel Turizm, Ankara Üniversitesi Yayın, Ankara.
- Erdoğan, E.K., (2023). Kentsel Ayrışmanın Bir Aracı Olarak Güvenlik ve Yeni Güvenlik Algısı. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences (Joshas)*, 9(68), 3539-3547.
- Go Türkiye, (2024). <https://mugla.goturkiye.com/tr/gor> (Erişim Tarihi: 09.01.2024).
- Gray, L. Pennington, A. Schroeder K. Kaplanidou,(2011). “Examining the Influence of Past Travel Experience, General Web Searching Behaviors, and Risk Perceptions on Future Travel Intentions”, *International Journal of Safety and Security in Tourism/Hospitality*, 1, (1), 64-89.
- Karabulut, B. (2009). Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz’in Güvenliğini Yeniden Düşünmek. *Karadeniz Araştırmaları*, 6(23), 1-11.
- Kıvılcım, B. (2020). COVID-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (1), 17-27.
- Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, (62), 216-230.
- Kula, S., ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kuveloğlu, D. (2004), *Turizm@gelecek.tr* (1.Baskı). İstanbul, Elips Kitap.
- Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2024). <https://mugla.ktb.gov.tr/TR-337857/20232022-karsilastirma.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2024).
- Oktayer, N., Susam, N. ve Çak, M. (2007). Türkiye’de Turizm Ekonomisi, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası.
- Serçek, S. (2016). Turizm Sektörünün Gelişmesi Önündeki Engel: Terörizm. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1, 431-431.
- Subaşı, E. (2007). Turizm Güvenliği Alanında Kolluğun Yeniden Yapılanması: Muğla Turizm Jandarması Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

- Sönmez, S. and A.R. Graefe (1998a). Influence of Terrorism Risk on Foreign Tourism Decisions. *Annals of Tourism Research*, 25(1), 112-144.
- TDK, (2023). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 27.10.2023).
- TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Birliği, (1999). https://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9121&tipi=3&sube=2&subesi= (Erişim Tarihi: 07.01.2024).
- TÜİK, (2025). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (Erişim Tarihi 10.04.2025).
- TÜMGED, (2014). 5188 Sayılı Yasa Gereğince Yapılan ÖGG Eğitimleri Ders Notları. İstanbul: Akademi Yayıncılık.
- Türk Patent ve Marka Kurumu, (2025). <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografis-isaretler/liste?il=48> (Erişim Tarihi: 11.04.2025).
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı TÜRÇEV, (2024). http://www.mavibayrak.org.tr/tr/plajListesi.aspx?il_refno=48 (Erişim Tarihi: 11.01.2024).
- TÜRSAB, (2023). <https://www.tursab.org.tr/ziyaretci-sayilari/ziyaretci-sayilari-1990-2023> (Erişim Tarihi: 07.01.2024).
- TÜRSAB, (2024). <https://www.tursab.org.tr/e-dergi?pdf=/assets/assets/uploads/dunya-turizm-istatistik/2022-yilsonu-degerlendirmesi.pdf> (Erişim tarihi: 03.04.2024).
- Unur, K. (2000). Turizm-Terörizm ilişkisi ve Türkiye Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 171.
- Yaşar, G. ve Yaşar, M. M. (2017). Türkiye-Rusya Uçak Krizi Sonrasında Türkiye Turizmi. VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu, 19-20 Ekim 2017, Giresun.
- Yıldız, Ö. ve Işıldar, P. (2020). 2016 Yılı Türkiye Turizmi Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Yasar University*, 15(59), 407-425.
- Yılmaz, B. S. ve Yılmaz, D, Ö. (2005). Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 39-58
- Yiğit, Ş., (2016). Orman Yangınlarının Kıyı Turizmi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Adrasan Örneği. VIII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi: 292-305. www.teram.org/Pdf/42 adresinden 06.12.2023 (Erişim Tarihi: 06.12.2023).